

Modeli pomoći i skrbi za beskućnike

Čarapović Regvar, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:069789>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Čarapović Regvar

MODELI POMOĆI I SKRBI ZA BESKUĆNIKE

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Čarapović Regvar

MODELI POMOĆI I SKRBI ZA BESKUĆNIKE

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. DEFINICIJE BESKUĆNIŠTVA	3
3. UZROCI BESKUĆNIŠTVA I RIZIČNI ČIMBENICI	7
4. MODELI POMOĆI I SKRBI ZA BESKUĆNIKE	9
4.1. Model skloništa za beskućnike	9
4.2. Modeli stubišta.....	11
4.3. Model „Kontinuum skrbi“ (eng. Continuum of Care (COC))	12
4.4. Model „Stanovanje prvo“ (eng. Housing first).....	13
4.5. Model „Stanovanje za sve“	15
5. ZAKONSKI OKVIR I SKRB O BESKUĆNICIMA U HRVATSKOJ	17
5.1. Zakonodavni okvir, strategije i programi.....	17
5.2. Iskustva i primjeri borbe protiv beskućništva u Republici Hrvatskoj	21
5.2.1. „Stanovanje prvo“ u Puli	24
5.2.2. Stambene zajednice (organizirano stanovanje)	25
6. ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	28

Modeli pomoći i skrbi za beskućnike

Sažetak:

Beskućništvo je multidimenzionalan rastući problem koji predstavlja izazov za cijelo društvo. Kako bi bolje razumjeli problem beskućništva važno je odrediti populaciju beskućnika te razumjeti rizične faktore i zaštitne čimbenike koji utječu na to hoće li neka osoba doći u stanje beskućništva. Borba protiv beskućništva zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje različite modele pomoći i skrbi. Različite zemlje su neprestano razvijale i usavršavale politike, programe i intervencije u borbi protiv beskućništva kako bi u toj borbi bile čim uspješnije. Tradicionalni modeli borbe protiv beskućništva koji se temelje na osiguravanju skloništa, obroka i osnovnih potrepština pružaju hitnu pomoć i privremena rješenja te često ne rješavaju korijenske uzroke niti nude dugoročna rješenja. Socijalne inovacije u borbi protiv beskućništva obuhvaćaju nove pristupe i metode prevencije, pružanja podrške beskućnicima i stvaranje održivih rješenja. Ove inovacije uključuju suradnju između različitih sektora (vlasti, nevladine organizacije, privatni sektor) i često su usmjerene na poboljšanje životnih uvjeta, smanjenje socijalne isključenosti i pružanje dugoročnih rješenja. U Republici Hrvatskoj na nacionalnoj razini ne postoji strategija borbe protiv ovog problema te iako se opseg prava beskućnika kroz 30 godina povećavao, najveću ulogu u zbrinjavanju beskućnika i dalje imaju organizacije civilnog društva i ključna mreža u ovom području, Hrvatska mreža za beskućnike.

Ključne riječi: beskućnici, beskućništvo, tradicionalni modeli, inovacije

Models of help and care for the homeless

Abstract

Homelessness is a multidimensional growing problem that represents a challenge for the whole society. For better understanding the problem of homelessness, it is important to determine the homeless population and to understand the risk factors and protective factors that affect whether a person will become homeless. The fight against homelessness requires a comprehensive approach that includes different models of assistance and care. Different countries have developed and refined policies, programs and interventions in the fight against homelessness in order to be as successful as possible. Traditional models of fighting against homelessness are based on providing shelter, meals and necessities. They provide instant and temporary solutions and often do not address the root causes nor do they offer long-term solutions. Social innovations in the fight against homelessness include new approaches and methods of prevention, providing support to the homeless and creating sustainable solutions. These innovations include cooperation between different sectors (governments, non-governmental organizations, private sector) and are often are focused on improving living conditions, reducing social exclusion and providing long-term solutions. In the Republic of Croatia, there is no strategy to fight this problem at the national level, and although the social rights of the homeless has increased over the past 30 years, civil society organizations and the Croatian Network for the Homeless still play the biggest role in care for homeless.

Key words: homeless, homelessness, traditional models, innovations

Izjava o izvornosti

Izjava o izvornosti Ja, Ivana Čarapović Regvar pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ivana Čarapović Regvar, v.r.

Datum: 23.01.2025.

1. UVOD

Beskućništvo je težak i multidimenzionalni društveni problem koji ima razorne posljedice na pojedince te na socijalnu koheziju. Borba s ovim složenim problemom u državama SADA i EU ima dugu tradiciju te su se programi za osobe u beskućništvu neprestano razvijali i usavršavali kako bi bili čim uspješniji i ekonomski opravdani. Provedena su brojna istraživanja i evaluacije koja su ukazala na prednosti i nedostatke pojedinih programa te je stvorena baza podataka najboljih praksi. S druge strane, u Hrvatskoj su politike prema beskućnicima manjkave te nema organiziranog i odlučnog pristupa u ublažavanju, iskorjenjivanju i prevenciji ovog problema, o čemu govori i činjenica da nije poznat ni točan broj beskućnika niti postoji na nacionalnoj razini strategija za borbu protiv beskućništva. Stoga se u ovom radu prikazuju neki od najpoznatijih programa za osobe u situaciji beskućništva u državama EU i SADA te njihove karakteristike, kao i jake i slabe strane, a u cilju rasprave o mogućnosti i ograničenjima njihove provedbe u Hrvatskoj, uvažavajući specifičan hrvatski kontekst i postojeću situaciju. Cilj je pronaći inovativne pristupe borbi protiv beskućništva u Hrvatskoj.

Da bi se to postiglo, u radu će biti opisani čimbenici rizika i zaštitni faktori koji osobe dovode u povećani rizik od ulaska u beskućništvo ili ih štite da uđu u stanje beskućništva. Dalje će biti pregledane određene definicije i tipologije beskućništva radi boljeg razumijevanja pozadine i sveukupnosti pojava koje beskućništvo nosi. Razumijevanje cjelokupne pozadine beskućništva je nužno i potrebno kako bi se problemu pristupilo na adekvatan način. Radi boljeg razumijevanja dostupnih intervencija i modela kojima su se druge zemlje koristile u borbi sa beskućništvom bit će prikazani tradicionalni modeli a potom i inovativniji modeli koji su razvijeni na temelju dugogodišnjih iskustava i dobrih praksi. Na kraju će biti prikazani zakonodavni okvir, strategije i programi kojima se vodi borba protiv ovog u Hrvatskoj.

2. DEFINICIJE BESKUĆNIŠTVA

Beskućništvo se pojavljuje kao multidimenzionalna pojava koja predstavlja i ekstreman oblik socijalne isključenosti, marginalizacije a nerijetko i stigmatizacije društva. Multidimenzionalnost problema leži u uskoj povezanosti sa političkim, zakonodavnim, socijalnim, ekonomskim i demografskim procesima i programima i zato ga treba promatrati kroz sve navedene aspekte. Problem borbe i intervencije nastaje već prilikom definiranja samog pojma jer ne postoji jedinstvena definicija što prilikom proučavanja dovodi do drugih problema kao što je problem utvrđivanja populacije beskućnika, praćenja populacije kroz određeni vremenski period, definiranja i provođenja strategija prevencije i borbe protiv beskućništva. (Bilinović Rajačić, Čikić, 2021.)

Definiranje beskućnika i beskućništva je nužno jer bez toga nije moguće niti postaviti ciljeve niti uspostaviti strategije borbe protiv tog problema. Ispuštanje pojedinih skupina ili pojedinaca vodi ka pogrešnom određivanju brojnosti ciljane populacije a samim time i prema manjkavo postavljenim strategijama. (Bilinović Rajačić, Čikić, 2021.) Problem definiranja pojma proizlazi iz kompleksnosti situacija te bi za definiciju trebalo razumjeti cjelokupnu situaciju ove specifične populacije. Trebalo bi promišljati o pozadini koja se nalazi u životima osoba koje su postale beskućnici, o tome od kuda te osobe dolaze, koje su okolnosti dovele i utjecale da osobe postanu beskućnici. Osnovnu jezgru beskućnika čine osobe koje spavaju na javnim mjestima ili bilo kojim drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje. Osobe u prenoćistima ili drugim oblicima smještaja koje osiguravaju institucije ili su dio nekakvog oblika skrbi, čine dio populacije beskućnika zato jer koriste smještaj koji nije namijenjen za stanovanje. Ono što otežava otkriti pravu brojku populacije su tzv „prikriveni beskućnici“ u koje ubrajamo osobe koje su smještene kod prijatelja ili obitelji jer si ne mogu priuštiti drukčiji smještaj. Te osobe bi bez pomoći bliskih osoba bile na ulici ili u smještaju koje koriste beskućnici. (Springer, 2000). Definicija pojma, dakle ovisi o širini promatranja i o čimbenicima koji se uzimaju u obzir prilikom definiranja, te nam daju šire ili uže definicije. Ono što stvara probleme je nejednako definiranje minimalnog standarda življenja koji se uvelike razlikuje od zemlje do zemlje pa i od regije do regije. Čimbenici koji bi se mogli promatrati su: specifična situacija stanovanja, posebni minimalni standard stanovanja, trajanje i učestalost

stanovanja bez prenoćišta, pitanje određenog životnog stila pa sve do uzimanja u obzir i samog rizika da osoba postane beskućnik. U različitim dijelovima svijeta nisu jednaki životni uvjeti pa se tako i beskućnici različito definiraju ovisno o geografskoj poziciji. Klimatski i drugi uvjeti utječu na definiranje pojma pa tako i same populacije beskućnika jer utječu na definiranje pogodnih uvjeta života i na definiranje životnog standarda i uvjeta koji određuju koji je smještaj pogodan za življenje. Tako npr. zemljama u kojim je klima blaga nemanje grijanja ne govori kako je smještaj neprimjeren dok se u zemljama zapadne Europe smještaj bez odgovarajućeg grijanja ne smatra pogodnim za življenje. (Springer, 2000).

U sljedećem dijelu rada izdvoji ćemo neke od definicija i tipologija koje mogu pomoći u razumijevanju problema beskućništva.

Termin beskućnika može uključivati ljude čiji je primarni noćni smještaj u prihvatilištima ili prenoćištima za beskućnike, ili sklonište za žrtve nasilja u obitelji, ili dugotrajno žive u motelu, u autu, skvotiraju, žive u kartonskim kutijama, u gradu u šatoru i u drugim ad hoc situacijama. (UNECE, 2018.)

UN-ova definicija za potrebe statistike usmjerava se na to da su to: „kućanstva bez smještaja koje bi spadalo u okvir stambenih prostorija. Oni nose svoju malobrojnu imovinu sa sobom, spavaju na ulicama, na ulazima ili na molovima, ili na bilo kojem drugom mjestu, koje više ili manje slučajno odaberu“. (UN, 2004.)

Prema istom Odjelu za statistiku UN-a, razlikuju se dvije šire kategorije beskućništva:

- primarno beskućništvo ili bez krova nad glavom – ova kategorija uključuje osobe koje žive na ulici ili bez ikakvog stambenog prostora;
- sekundarno beskućništvo – ova kategorija uključuje osobe koje nemaju svoje stalno mjesto boravka i koje se često sele u različite vrste smještaja te osobe koje dugo vremena žive u prenoćištima za privremeni prihvat ili sličnim prostorima namijenjenim za beskućnike. (UN, 2004.)

Administrativna definicija (za potrebe priznavanja određenih prava) Odjela za stanovanje i urbani razvoj američke vlade razlikuju četiri razine beskućnika:

- doslovni beskućnici: pojedinci i obitelji koji nemaju stalan i adekvatan smještaj za preko noći, uključujući osobe koje žive u prihvatilištima, privremenim smještajima ili mjestima koja nisu adekvatna za ljudski život;

- osobe u bliskom/skorašnjem riziku od beskućništva: pojedinci i obitelji koji će u roku od 14 dana izgubiti svoj primarni smještaj za preko noći;
- beskućnici prema drugim federalnim zakonima: maloljetnici bez pratnje i obitelji koje se ne kvalificiraju kao beskućnici po ovoj definiciji, ali koje doživljavaju preseljenja i nestabilnosti u stanovanju;
- osobe koje bježe ili pokušavaju pobjeći od obiteljskog nasilja i nemaju mogućnosti za drugi smještaj. (HUD, 2004.)

Ujedinjeni narodi kao i kod definiranja siromaštva, beskućništvo dijele na:

- Apsolutno beskućništvo - ono podrazumijeva uvjete u kojim ljudi žive „bez krova nad glavom“, osobe nemaju fizički zaklon pa spavaju na mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje kao što su napuštene zgrade ili vozila ili jednostavno na otvorenim prostorima (parkovima, klupicama i dr.)
- Relativno beskućništvo - podrazumijeva uvjete u kojima sobe imaju „krov nad glavom“ ali bez osnovnih standarda zdravlja i sigurnosti kao što je pristup pitkoj vodi i sanitarnom čvoru, osobna sigurnost, pravo vlasništva i dr.

FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless) kao krovna europska organizacija koja se bavi problemom beskućništva je razvila vlastitu tipologiju beskućništva i socijalne isključenosti nazvanu ETHOS. ETHOS ne pokušava uskladiti nacionalne definicije nego ponuditi polaznu točku za rasprave, istraživanja i mjerenje beskućništva. To je važno kako bi se bolje tumačili rezultati istraživanja i definirala promatrana populacija. Definicija je nastala temeljem pregleda postojećih definicija u europskim državama i realnosti beskućništva s kojom su pružatelji usluga svaki dan suočeni kroz svoj posao te tako ova tipologija pokriva sve životne situacije koje predstavljaju oblike beskućništva diljem Europe:

- bez krova nad glavom – bez ikakvog skloništa i osobe u nužnom smještaju
- bez kuće, stana – imaju mjesto za spavanje, ali on je privremen i nalazi se u instituciji ili prenoćištu/prihvatištu; osobe koje bi trebale biti puštene iz institucija te osobe koje primaju dugoročnu potporu zbog beskućništva
- nesigurno stanovanje – osobe koje žive u nesigurnom smještaju, nezakonito zauzimanje zemljišta i osobe koje žive pod prijetnjom nasilja

- neadekvatno stanovanje – osobe koje stanuju u privremenim nekonvencionalnim stambenim nastambama, neprimjerenim stambenim uvjetima ili ekstremno prenaseljenim stanovima (CESPOS, 2015.)

Konačno, uvažavajući vremensku dimenziju, prema Culhane (1990) beskućništvo se dijeli na:

1. tranzicionalno (koje se još naziva i krizno) kojeg karakterizira jedan kratak boravak u prihvatilištu. Obično se radi o mlađim korisnicima čiji prethodni smještaj nije bio siguran te je došlo do neke vrste kriznog događaja koji osobu doveo u stanje beskućništva
2. epizodično kojeg karakteriziraju kratke ali česte epizode boravka u skloništima i drugim ustanovama (npr. bolničko liječenje, odvikavanje od zlorabe droge i/ili alkohola ili popravne ustanove). Za beskućnike koji pripadaju ovoj skupini postoji veća vjerojatnost da će imati zdravstvene ili mentalne bolesti ili probleme se zlorabom opijata i/ili biti kronično nezaposleni
3. kronično kojeg karakteriziraju dugi boravci u skloništima. Obično se radi o starijim osobama koje su bile kronično nezaposlene a često se radi o osobama sa invaliditetom ili ovisnicima. (Culhane, Byrne 2010.)

3. UZROCI BESKUĆNIŠTVA I RIZIČNI ČIMBENICI

Nakon određenja termina, za razumijevanje problema beskućništva, kao i njegovog adekvatnog adresiranja, važno je razumjeti koji čimbenici doprinose dolasku do takve situacije kao što je beskućništvo kod pojedinaca i obitelji. Identificiranje „tipičnih puteva“ koji vode u beskućništvo, tj. identificiranje pojedinih karakteristika koje vode ka tome je nužno jer može omogućiti fokus na pružanje učinkovitih usluga kako bi se zadovoljile potrebe različitih rizičnih skupina. (Družić Ljubotina, Kletečki Radović, Ogresta, 2022.)

Čimbenici rizika koji su izdvojeni kao jasno povezani sa povećanim rizikom života u siromaštvu pa tako i života u beskućništvu su: biološki, psihosocijalni, faktori okoline te neadekvatno liječene mentalne bolesti. Od bolesti koje su prepoznate kao najčešće bolesti u populaciji beskućnika su depresija, anksioznost i razne ovisnosti a nerijetko se pojavljuju u raznim kombinacijama istovremeno (komorbiditet). Navedene bolesti se nalaze u jednom kružnom uzročno-posljedičnom odnosu jer u početku oboljele osobe dovode u pojačanu opasnost od ulaska u ekstremno siromaštvo i beskućništvo a istovremeno ulazak u taj svijet dovodi u opasnost da osobe koje su u međuvremenu izliječene ili nisu nikada bile oboljele ili nisu bile ovisnici, uđu u svijet mentalnih bolesti i ovisnosti. (Katović, 2020.)

Prema istraživanju Šikić Mićanović u kontekstu hrvatskog iskustva beskućništva, ispitanici svjedoče o proživljenim iskustvima nasilja, trauma (koje uključuju zanemarivanje i/ili zlostavljanje), životu u disfunkcionalnim obiteljima ili u institucijama, gubitku zaposlenja, financijskim problemima, narušenom zdravstvenom stanju, prisilnom izgonstvu, raspadu obitelji uslijed razvoda, gubitku doma, smrti bračnog druga.

Polazeći od drugih istraživanja da su kod osoba u beskućništvu češće psihičke bolesti i intelektualne teškoće, autori su ispitali 114 beskućnika u Japanu, ispitali su njihovo mentalno zdravlje i kognitivne sposobnosti te su sudionici ispunili anketu u vezi uzroka zbog kojeg se nalaze u situaciji beskućništva i koje ih barijere sprječavaju u izlazu iz takve situacije. Rezultati su pokazali da su osobe s intelektualnim teškoćama češće navodile da su uzrok njihove situacije loši odnosi sa članovima obitelji. Osobe koje nisu imale ni psihičkih bolesti ni intelektualnih poteškoća češće su od drugih kao svoj uzrok navodile financijska dugovanja. Osobe s psihičkim bolestima navodile su

više barijera pri izlasku iz beskućništva od ostalih skupina. Ukupno gledajući, najčešće navođeni razlozi bili su prvenstveno ekonomski, a potom odnosi sa članovima obitelji. (Nishio i sur., 2016.)

Crane i sur. (2005) su u svojoj studiji intervjuirali 122 starije osobe beskućnika koji su u takvoj situaciji našli tijekom prethodne dvije godine, u Engleskoj, SAD-u i Australiji. Pitanja su se odnosila na njihovu situaciju i probleme s kojima su se suočili zbog čega su završili kao beskućnici. Dvije trećine ispitanika nikad prije nije bilo u beskućništvu. Neposredni uzroci koje su ispitanici navodili su bili: prodan smještaj, nemogućnost plaćanja stanarine, smrt bliskog rođaka, prekid partnerske veze, svađe sa cimerima i susjedima. Čimbenici koji su doprinijeli bili su fizički i mentalni zdravstveni problemi, zlouporaba alkohola i problemi s kockanjem. Autori su primijetili da je većina ispitanika postala beskućnikom zbog kombinacije osobnih problema i nesposobnosti, propusta u politici socijalne skrbi i nedostataka u pružanju usluga. (Crane i sur., 2005.)

Ekonomske i socijalne okolnosti u društvu mogu biti uzrok da osoba dođe u stanje beskućništva. Uslijed određenih okolnosti svatko može postati beskućnik i zato je važno beskućnike destigmatizirati. Negativni stavovi koji nastaju prema statusu pojedinca u društvu a ne prema njegovom vlastitom ponašanju utječu da određene skupine ljudi pa tako i beskućnici budu marginalizirani. Beskućništvo je često doživljavano kao društveno neprihvatljiva pojava i često javnost ima negativnu percepciju o osobama u beskućništvu. Razumijevanje razloga nastanka beskućništva su dugoročno jedan od preduvjeta za kreiranje mjera i aktivnosti za javnih politika usmjerenih prema sprječavanju i ublažavanju ovog problema.

4. MODELI POMOĆI I SKRBI ZA BESKUĆNIKE

Različite zemlje su razvile različite modele pomoći i podrške beskućnicima. Tradicionalniji modeli su: 1) pučka kuhinja koja nudi topli obrok, 2) pomoć na terenu (izravna distribucija dobara poput hrane i odjeće); 3) bez druge noći vani, osiguravanje privremenog smještaja u početnoj fazi beskućništva. Cilj je u ranoj fazi maknuti osobe s ulice i ponuditi brzo rješenje smještaja.

Iako ovi tradicionalni modeli borbe protiv beskućništva pružaju hitnu pomoć i privremena rješenja, često ne rješavaju korijenske uzroke beskućništva niti nude održiva, dugoročna rješenja. Samo tradicionalni pristupi nisu uspjeli riješiti problem beskućništva pa su se razvili novi modeli koji su dali drukčije perspektive i ponudili nove strategije i oblike pomoći.

Socijalne inovacije u borbi protiv beskućništva obuhvaćaju različite nove pristupe, metode i projekte koji se koriste za prevenciju beskućništva, pružanje podrške beskućnicima i stvaranje održivih rješenja. Ove inovacije obično uključuju suradnju između različitih sektora (vlasti, nevladine organizacije, privatni sektor) i često su usmjerene na poboljšanje životnih uvjeta, smanjenje socijalne isključenosti i pružanje dugoročnih rješenja. Inovativni pristupi su nužni kao alternativa tradicionalnim pristupima koji nisu uspjeli prevenirati i iskorijeniti problem beskućništva. Od inovativnih pristupa se očekuje pomak u olakšanju pristupa resursima i stvaranju održivih rješenja za problem beskućništva.

4.1. Model skloništa za beskućnike

Najjednostavniji i najčešći oblik podrške beskućnicima je i dalje kroz različite oblike skloništa (prihvatišta, prenočišta, poludnevni i dnevni boravci). Osiguravanje različitih oblika smještaja (skloništa) se često i široko koristi kao pomoć i podrška beskućnicima. Pozitivna strana ovog oblika podrške se ističe u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, stručne pomoći i podrške te utočišta od nasilja i stigmatizacije društva. (Petrovich i sur. 2017.)

Kao primjer takvog modela može se navesti britanski program „Bez druge noći vani“ (eng. *No Second Night Out*). Program je započeo u Londonu tijekom 2011. godine te se proširio i u druge gradove. Cilj programa je da nitko ne bude prisiljen

spavati na ulici. U sklopu programa postoje prenoćišta za beskućnike, informacije o tome kako mogu dobiti pomoć te u sklopu programa mogu biti upućeni u pomoć drugih službi, ovisno o tome koje su njihove potrebe. (Ministry of Housing, Communities and Local Government, 2011).

Glavni principi programa su

1. identificirati osobe koje spavaju na ulici i odmah im pomoći
2. potaknuti zajednicu da reagira, kad ljudi vide osobu da spava na ulici, da prijavi timu u programu
3. pomoći korisnicima da zadovolje svoje neposredne potrebe sigurno i brzo
4. omogućiti pristup hitnom smještaju
5. povezati osobu u beskućništvu s drugim uslugama, prijateljima i obitelji (Middlesbrough, 2025.)

Za program „Bez druge noći vani“ u Manchesteru napravljena je evaluacija 2014. godine. Program je obuhvaćao jedan tim koji je išao na ulice, procjenjivao potrebe osoba koje žive na ulici te ih povezivao s hitnim smještajem. Program u Manchesteru je također obuhvaćao i vršnjačke mentore koji su pomagali pojedincima koji su imali kompleksne potrebe te iz tog razloga nisu bili prikladni za hitni smještaj. Autori (Turley, Scullion & Brown, 2014.) su proveli intervju sa 14 korisnika i s 8 važnih dionika. Korisnici su izjavili da im je pomoć bila brzo pružena, ukoliko nije bilo mjesta u prenoćištu, bili su smješteni u hostel ili *Bed and Breakfast*. Ni jedan korisnik nije ni jednu drugu noć spavao na ulici, bilo da su živjeli u privremenom smještaju, bilo da su si osigurali dugoročan smještaj. Dionici su naveli uspješnu suradnju i brzu pomoć za micanje ljudi s ulice, dok su kao izazov naveli nedostatak dovoljno mjesta u skloništima te pronalaženje korisnika na ulicama nakon što bi neka druga služba dojavila timu o toj osobi. Neki korisnici nakon što su stali na svoje noge, sada volontiraju za program. Program služi kao most između osoba u beskućništvu i drugih socijalnih usluga.

Primjeri modela skloništa postoje u Hrvatskoj gdje korisnici mogu prenoćiti u prenoćištu, ali ujutro moraju otići i tijekom dana moraju biti vani. U takvoj situaciji mjesta za svakodnevne potrebe (obroke, pranje odjeće, smještaj...) mogu se nalaziti na različitim dijelovima grada.

4.2. Modeli stubišta

Programi stubišta su jedan od tradicionalnih modela i pristupa u borbi protiv problema beskućništva. Program predlaže postepenu rehabilitaciju koja za krajnji cilj ima trajno stanovanje. Korisnici napreduju prema fazama prema drugim oblicima pomoći prolazeći kroz nekoliko faza podrške od privremenog smještaja, podržanog stanovanja do trajnog stanovanja. (Tsembris, 2010.) Model traži da se korisnik na temelju svojih vlastitih sposobnosti izbori i postigne rezultate u rješavanju određenih problema (npr. odvikavanje ili pronalazak zaposlenja). Svaki pozitivan pomak se evaluira i nagrađuje pomicanjem na "višu stepenicu". Neuspjeh također proizvodi posljedice koje su negativne za korisnika i smještaju ga "stepenicu niže", tj. korak unazad na njegovom putu prema samostalnom stanovanju. Model se dakle temelji na nagrađivanju i kažnjavanju. Nagrada može biti bolji, veći prostor za stanovanje i sigurnost zadržavanja prostora. Kazna kao reakcija na kršenje dogovorenih pravila ili vraćanja problematičnom ponašanju može biti deložacija ili premještanje u drugi smještaj. Prema ovom modelu problem beskućništva se ne doživljava kao problem nedostatka primjerenog smještaja nego kao problem isključenih pojedinaca zbog svojih smanjenih kvalifikacija. (Sahlin, 2010.)

Jedan od modela pomoći koji se temelji na ideji stubišta je „Prvo tretman“ (eng. *Treatment First program*). To je jedan od programa koji nudi privremeni skupni smještaj gdje se od korisnika zahtjeva trijeznost i detoksikacija koji su preduvjet napredovanja a na temelju čega voditelji programa kroz subjektivnu procjenu odobravaju pristup samostalnom smještaju. (Padgett, Henwood, Tsembris, 2016.) Pozitivnu stranu modela stubišta možemo vidjeti u motivaciji jer osim što potiče korisnike na poželjna ponašanja kao što je suzdržavanje od zloupotrebe opojnih sredstava također potiče i odgovornost koncepta „stubišta“. Koraci prvenstveno znače prolazak kroz tretman i odvikavanje od sredstava ovisnosti. Problemi bi nastali kada bi se događalo da korisnici „zapnu“ u tom procesu jer ne mogu uspješno završiti jedan korak i prijeći na slijedeći. Nadalje, čak i kad bi uspjeli doći do smještaja, dogodilo bi se da ga izgube jer se nisu pridržavali strogih pravila o apstinenciji od alkohola i droga ili nisu odlazili na psihijatrijske tretmane. Pojavila se zabrinutost da se pred korisnike postavljaju nedostižni kriteriji, od njih se očekivalo da budu „idealni građani umjesto obični građani“. (Tainio, Fredriksson, 2009).

Model stubišta može dovesti do frustracija i neuspjeha jer je dugotrajan i nerijetko emocionalno iscrpljujući što korisnike ponovno dovodi u začarani krug koji ih vraća u stanje beskućništva. Kritike govore i o kompleksnosti potreba korisnika koji se nerijetko bore sa višestrukim problemima kao što su mentalne bolesti, ovisnosti, razne traume a koje ovaj program ne prepoznaje. (Johnsen, Teixeira, 2010.)

Korisnici često nisu u mogućnosti ispuniti uvjete kako bi dobili ili zadržali smještaj te su često i sami odustajali od usluga i nisu bili zainteresirani. Isticalo se da je problem s ovim pristupom u tome što se osobe u beskućništvu same krive za svoju situaciju, da je to zbog toga što imaju nedostatke u svom karakteru. (Sahlin, 2005.)

4.3. Model „Kontinuum skrbi“ (eng. *Continuum of Care (COC)*)

Kontinuum skrbi model je alternativa programima stubišta koji je razvijen u SAD-u. Programi polaze od iste logike da se korisnici maknu sa ulica, iz skloništa i drugih oblika smještaja te da podvrgnu programu korisnike koje kroz niz zahtjeva uz podršku stručnog tima usmjeravaju prema samostalnom, neovisnom smještaju i tako maknu iz beskućništva. (Pleace, 2008.) Model je je potekao iz sustava socijalne skrbi i bio je namijenjen za osobe sa problemima mentalnog zdravlja ili teškim mentalnim bolestima. Pružane usluge su osmišljene kako bi osobe postepeno napredovale premještanjem iz institucionalnih okruženja prema fazama koje vode od stanovanja uz podršku do samostalnog stanovanja.

Prema Tsemberis and Asmussen (1999.) postoji pet razloga zašto ovakvi programi nisu polučili bolje rezultate:

- stalne promjene koje su dolazile sa napredovanjem po fazama su bile stresne za korisnike programa
- svaka promjena je za posljedicu imala i manje podrške od strane voditelja programa što je bilo posebno nepovoljno za korisnike koji su imali više dijagnoza ili su ušli u program sa višestrukim problemima i raznovrsnijim potrebama
- vještine koje su korisnici naučili u jednoj fazi bi za ponovno napredovanje na iduću fazu ponekad bile neprimjerene

- nedostatak izbora i slobode za korisnike programa za koje se očekivalo da usvoje standardizirane razine pomoći
- nedostatak kontrole i privatnosti za korisnike programa za koje bi stručni tim donosio odluke gdje i kada će korisnike premjestiti (Tsemberis, Asmussen, 1999).

4.4. Model „Stanovanje prvo“ (eng. Housing first)

Koncept „Stanovanje prvo“ razvila je organizacija Pathways to Housing u New Yorku 1992. godine. Model je stvorio psiholog Sam Tsemberis kao odgovor na ograničenja tradicionalnih pristupa „stubišta“, koji su zahtijevali da beskućnici ispune određene uvjete prije nego što im se ponudi trajno stanovanje. (Tsembris, 2012.) Program je prvo razvijen za osobe s teškoćama mentalnog zdravlja koje su živjele na ulici, a mnoge od tih osoba su često boravile u psihijatrijskim bolnicama. S vremenom su ciljana populacija postale osobe koje su dugo vremena boravile u prenoćištima i prihvatilištima za beskućnike te osobe u riziku od beskućništva, kao što su osobe otpuštene iz zatvora i psihijatrijskih bolnica. Izvorni model je bio usmjeren prema izlasku iz problema beskućništva osoba koje se bore sa kompleksnim i višestrukim problemima i potrebama uključujući bolesti mentalnog zdravlja, invaliditet i ovisnosti. (Pleace, Bretherton, 2013.) U SAD-u je program doživio određene izmjene i sada je namijenjen prvenstveno obiteljima i mladima koji se nalaze u stanju beskućništva. (Tsembris, 2012.) Iako je program razvijen u SAD-u danas se sve više koristi i u Kanadi, Australiji i Europi. (Mackie, Johansen, Wood, 2019.)

Temelj za razvoj pristupa Stanovanje prvo bili su programi podržanog stanovanja u SAD-u. Oni su se razvili kao alternativa programima „stubišta“. Psihijatrijski pacijenti su vrlo brzo dobili smještaj u običnim naseljima i bila im je pružana fleksibilna pomoć od strane mobilnih timova za podršku te su korisnici imali puno izbora i kontrole u izboru usluga. Nije se zahtijevala apstinencija od alkohola i droga i nisu morali obavezno pohađati psihijatrijske tretmane. (Tsembris, 2012.)

Sam program se dakle razvio kao reakcija na program stubišta čija uspješnost se pokazala manjkavom. (Bežovan, 2013). U središtu ovog programa je ljudsko pravo na adekvatno, stanovanje. Ovaj pristup nudi osobama koje žive u beskućništvu trajno

i stabilno stanovanje koje nije uvjetovano primanjem drugih socijalnih, zdravstvenih i obrazovnih usluga niti ishodima nekih uvjetovanih akcija ili promjena kod korisnika. (Atherton, Nicholls, 2008).

Glavni principi programa Housing First (Europe Hub, 2025.) su:

1. Stanovanje je ljudsko pravo.
2. Korisnici imaju pravo na izbor i kontrolu nad uslugama koje im se pružaju.
3. Odvojenost prava na stanovanje i tretmana.
4. Usmjerenost na oporavak.
5. Smanjenje štete u pogledu korištenja alkohola i droga.
6. Aktivna uključenost korisnika bez prisile.
7. Planiranje usmjereno na osobu.
8. Fleksibilna podrška koliko god dugo je potrebna.

Iz samih ovih principa vidi se kako je to jedan human pristup, pri kojem su u prvom planu zaštita dostojanstva čovjeka i poštivanje njegove perspektive, volje i potreba koje u tom trenutku ima. Zemlje u kojima se ovaj program provodi imaju različite socio-ekonomske kontekste, raspoložu različitom stambenom infrastrukturom, same imaju različite strukture i mehanizme socijalne zaštite te su u skladu sa svojim specifičnim potrebama i mogućnostima razvile modele koji odstupaju od izvornog modela razvijenog u New Yorku. (Tsemberis, 2010).

Kritike pristupa Housing First pojavile su se prvenstveno u SAD-u i one naglašavaju da je program skup te da nije učinkovit u smanjivanju siromaštva niti društvenih problema, a što se tiče problema ovisnosti, da može biti i kontraproduktivan. Kritičari navode da su u nekim gradovima ukinuta privremena skloništa, a da se osobe u trajnom smještaju nisu računale kao beskućnici pa da je zato u statistikama izgledalo da je puno manje beskućnika, no u stvarnosti, postojao je priljev novih beskućnika i sve više ljudi koji su željeli besplatno stanovati. (Glock, 2022.)

Iako program Stanovanje prvo predstavlja značajan korak prema rješavanju problema beskućništva postoje kritike programu koje govore kako ga je potrebno prilagoditi kako bi učinkovitije ispunio svoju svrhu. Program nije dovoljno prilagođen lokalnim kontekstima lokalne zajednice i prisutnim čimbenicima rizika. Pristup bi

trebao biti manje standardiziran a više prilagođen različitim potrebama i izazovima zajednice. (Padgett i sur. 2011.).

Prema sažetku istraživanja Knezić (2023.) zaključuje kako podaci studija govore o „Stanovanju prvo“ kao o isplativoj intervenciji u smislu ušteda u korištenju drugih usluga i u drugim sektorima. Navodi kako studije pokazuju kako su početni troškovi ovog modela veći nego kod tradicionalnih usluga ali kako s vremenom dolazi do kompenzacije. Kao pozitivne ishode navodi izlazak iz beskućništva, stabilnost i trajnost stanovanja, unaprjeđenje u zdravstvenim ishodima, kvaliteti života i socijalnoj uključenosti.

4.5. Model „Stanovanje za sve“

Problem beskućništva je u svijetu odavno prepoznat kao socijalni problem s kojim se mnoge zemlje već desetljećima bore na različite načine. Radi osiguranja adekvatne podrške s ciljem izlaska iz statusa beskućnika i njihove uspješne socijalne integracije u društvo ali i prevencije ulaska u beskućništvo, zemlje Europske unije ovom rastućim problemu posvećuju osobitu pažnju. U tu svrhu zemlje su razvile različite programe i intervencije. Prema izvještaju FEANTS-e, Irska se od 2022. godine suočava sa velikim problemima sa stanovanjem koji je usko povezan sa problem beskućništva. Generalno se broj dostupnih stanova drastično smanjio u odnosu na prethodne godine. Taj trend je uzrokovao krizu beskućništva u državi i povećanja broja osoba koje traže hitan smještaj. Odgovor Irske vlade na rastući problem je kroz nacionalnu strategiju „Stanovanje za sve“ (eng. „*Housing for all*“) sa preko 200 specifičnih akcija kojoj je jedan od glavnih prioriteta iskorjenjivanje beskućništva. Problem manjka dostupnih slobodnih nekretnina je potaknulo razvoj „Projekt praznih kuća“ (eng. „*empty home project*“) čiji je cilj da se počnu koristiti sve dostupne nekretnine što uključuje i dućane, pubove, škole, urede i sve druge slobodne prostore. Program nudi vlasnicima nekretnina koji nemaju financijska sredstva za uređenje svojih nekretnina da pomoću ovog programa to učine. Kroz program vlasnici mogu dobiti beskamatni zajam od 60.000 eura kojega vlasnici nekretnina mogu koristiti za popravke i renovacije u zamjenu za iznajmljivanje svojih

prostora na period od 10 godina ispod tržišne cijene takvog smještaja. (FEANTSA, 2022.)

Administracija usluga za beskućnike je organizirana u 9 regija na čelu koje je jedan vodeći odjel koji je odgovoran za isplatu sredstava. U svakoj regiji djeluje Zajednički savjetodavni forum za beskućnike kojega čine predstavnici državnih i nevladinih organizacija koji su zaduženi za pružanje usluga beskućnicima u svojoj regiji. (Department of Housing, Local Government and Heritage, 2014.)

Irski Odjel za stanovanje, lokalnu upravu i baštinu na mjesečnoj razini objavljuje podatke o broju beskućnika na nacionalnoj razini i odnosi se na broj beskućnika u hitnom smještaju. Ova praksa je započela 2014. godine i funkcionira na način da se na Internet stranicama vlade objavljuju podaci na mjesečnoj razini. Podatke skupljaju na razini regija i okruga i grada Dublina. Podaci se kasnije analiziraju na godišnjoj razini prema smjernicama i ciljevima Lisabonske deklaracije i koriste za pripremu novih akcijskih planova kako bi se problem beskućništva iskorijenio. (Department of Housing, Local Government and Heritage, 2021.)

Prema podacima najveći broj beskućnika u Irskoj je u regiji Dublin gdje je locirano čak 71% beskućnika u Irskoj. (Department of Housing, Local Government and Heritage, 2024.) Obzirom na životnu dob beskućnika, u Irskoj je prepoznata razlika između mjera namijenjenim starijim i mlađim osobama u beskućništvu jer su i razlozi zbog kojih su te osobe dovedeno u stanje beskućništva različiti. Mjere primarne intervencije namijenjene mladim ljudima su razvijenije jer je upravo ta skupina identificirana kao najbrojnija ali ide se ka smjeru da se razviju i posebne strategije za starije. (Bairéad, Norris, 2023.)

5. ZAKONSKI OKVIR I SKRB O BESKUĆNICIMA U HRVATSKOJ

Iako se Hrvatska ubraja u krug zemalja koje se smatraju socijalnim državama, problem beskućništva još nije u fokusu na nacionalnoj razini. Problem beskućništva je u uglavnom zanemaren u smislu konkretne i jasne vizije u pristupanju i modelima intervencije. Ponuđene intervencije se uglavnom odnose prema ovom problemu kao problemu privremenog karaktera te nije razvijena strategija borbe protiv ovog problema na nacionalnoj razini. U odnosu na duge socijalne probleme beskućništva je dugo vremena u sustavu socijalne skrbi bilo sporedno. Ipak sam problem nije u potpunost zanemaren i država mu pažnju posvećuje neposredno kroz strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Aktivnosti borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti su usmjerene prema socijalno osjetljivim skupinama; djeci, starijim osobama, osobama sa invaliditetom, migrantima, etničkim manjinama, beskućnicima, bivšim zatvorenicima, ovisnicima i drugim skupinama koje se zbog svojih specifičnih demografskih i socijalnih obilježja nalaze u riziku od siromaštva i/ili socijalne isključenosti. Radi boljeg uvida u odnos prema ovom problemu potrebno je razumjeti zakonodavni okvir i razine na kojima se u Hrvatskoj suočava sa ovim problemom.

5.1. Zakonodavni okvir, strategije i programi

Ustav Republike Hrvatske ustavnom odredbom „slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama država osigurava pravo za podmirenje osnovnih životnih potreba" Hrvatsku državu određuje kao socijalnu državu. (Ustav Republike Hrvatske Narodne Novine, 56/90). Ova odredba Ustava na najvišoj zakonodavnoj razini posvećuje pažnju osobama koje su potrebi jer se nalaze u financijskoj deprivaciji. Sama odredba na vrlo općenit način ukazuje na obvezu države da pomogne navedenim skupinama u potrebi.

Zakon o socijalnoj skrbi (NN 124/2011) je 2011. donio novinu uvrštavanjem kategorije beskućnika kao korisnika sustava socijalne skrbi. 2012. novi **Zakon o socijalnoj skrbi** (NN 33/2012) daje definiciju beskućnika: "Beskućnik je osoba koja nema mjesto stanovanja, niti sredstva kojima bi mogla podmiriti potrebu stanovanja,

te je privremeno smještena u prihvatilištu ili boravi na javnim ili drugim mjestima koja nisu namijenjena za stanovanje." Tom zakonskom odredbom su stvoreni preduvjeti za određivanje opsega i načina socijalne zaštite za beskućnike. Zakon je poticajan za sve koji su se bavili problemom beskućnika jer se pojavio prostor za reguliranje nekih prava, sada novih korisnika. Problem ove zakonske definicije se očituje u uskoj kategorizaciji gdje Zakon prepoznaje beskućnike samo kao osobe koje borave u prihvatilištima i prenoćištima. FEANTS-ina definicija obuhvaća puno širi krug osoba i uključuje i osobe koje žive u prostorima koji se smatraju neprimjerenim za stanovanje. Problem ove definicije ima dvije posljedice: prilikom ostvarivanja prava i prilikom pokušavanja utvrđivanja stvarne brojke beskućnika. Ispuštanjem osoba koje nisu u prihvatilištima i prenoćištima ne obuhvaćamo cjelokupnu populaciju i ne dobivamo stvaran broj jer cijela skupina tzv. skrivenih beskućnika nije uzeta u obzir.

Od 2012. godine osiguranje smještaja u prihvatilištima ili prenoćištima za beskućnike je obveza gradova koji su dužni u proračunu osigurati novčanu pomoć za usluge. Osiguranje privremenog smještaja u kriznim situacijama (npr. obitelj s maloljetnom djecom koja je ostala bez stanovanja pa se želi spriječiti razdvajanje obitelji) je na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Iako su odredbe dale svojevrsnu podršku radu udruga i potaknule volontiranje u području socijalne skrbi nisu dale obvezu reguliranja dosadašnjih prava na nacionalnoj razini. Člankom 22. stavkom 5 Zakona o socijalnoj skrbi (NN 33/2012-798) propisano je da jedinice lokalne i područne samouprave mogu unutar svog područja osigurati veća sredstva za ostvarivanje novčanih pomoći i socijalnih usluga stanovnicima na svom području u većem opsegu nego što je to propisano Zakonom. Ova odredba je dala mogućnost priznavanja većih prava no nije nametnuta obveza pa ta pomoć ostaje na dispoziciji.

Usluge smještaja beskućnicima danas pružaju 16 pružatelja usluga smještaja tj. organiziranog stanovanja za beskućnike ukupnog smještajnog kapaciteta 433. Prihvatilišta se nalaze u gradovima: Karlovac, Varaždin, Rijeka, Zadar, Osijek, Šibenik, Split, Kaštela, Pula, Dubrovnik, Čakovec, Zagreb i naseljima Sesvetski Kraljevec i Velika Kosnica. (Internet stranica Vlade RH posjećena 07.01.2025. <https://gov.hr/hr/prihvatilista-za-beskucnike/718?lang=hr>)

Zakon osigurava beskućnike kao dio građana koju se nalaze u riziku od siromaštva i jamči pravo na zajamčenu minimalnu naknadu kao osnovno socijalno pravo. Prema članku 18. stavku 1., Zakona o socijalnoj skrbi (NN, 18/2022) korisnici ove naknade su korisnici socijalne skrbi samac i kućanstvo koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom, prihodima, imovinom, od obveznika uzdržavanja ili na drugi način, podstavkom 11, beskućnik je korisnik socijalne skrbi. Beskućnici koji ispunjavaju propisane uvjete a koji su korisnici smještaja ili organiziranog stanovanja u prihvatilištu, imaju pravo na naknadu u visini od 50% iznosa zajamčene minimalne naknade. Ova nova odredba osigurava širem krugu beskućnika novčana sredstva koja mogu koristiti kako bi što prije izašli iz institucionalne skrbi i predstavlja podršku u socijalnom uključivanju beskućnika. (Karačić, Kletečki Radović, 2023.)

„Lisabonska deklaracija o Europskoj platformi za borbu protiv beskućništva“ kojom je 21. lipnja 2021. pokrenuta Europska platforma za borbu protiv beskućništva. Europske institucije, vlade Europske unije i civilno društvo su se po prvi put obavezale zajednički surađivati i boriti se protiv problema beskućništva na razini Europske unije. Svrha pokrenute platforme je poticanje dijaloga, uzajamno učenje, povećanje fonda znanje te poboljšanje praćenja i jačanje suradnje među svim uključenim dionicima. Pokretanje platforme nudi priliku za uključivanje i suradnju lokalnih aktera (npr. gradovi i pružatelji usluga) te da kroz razmjenu iskustva bolje razmjenjuju znanja i primjere iz prakse i otkriju učinkovite inovativne pristupe u smanjenju beskućništva. U Deklaraciji su postavljeni sljedeći ciljevi:

- nitko ne smije spavati na ulici jer nema pristupačnog, sigurnog i primjerenog hitnog smještaja
- nitko ne smije živjeti u hitnom ili privremenom smještaju dulje nego što je potrebno da prijeđe u trajni smještaj
- nitko ne smije biti otpušten iz bilo koje ustanove(zatvor, bolnica, ustanova za skrb) a da se toj osobi ne ponudi odgovarajući smještaj
- deložacije treba izbjegavati kad god je moguće, pri čemu nitko ne treba biti deložiran a da se toj osobi ne ponudi odgovarajući smještaj u slučaju potrebe
- nitko ne smije biti diskriminiran jer je beskućnik (Europska komisija-priopćenje za tisak, 2021.)

Zemlje potpisnice su na nacionalnim razinama stvorile različite nacionalne strategije. Strategija koju je Hrvatska usvojila je **Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine** koji ima za cilj smanjiti siromaštvo socijalnu isključenost te unaprijediti svakodnevni života osoba koje se nalaze u teškoj materijalnoj deprivaciji ili su u riziku od materijalne deprivacije. (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.) Strategija predstavlja zajedničke napore tijela državne uprave, predstavnika organizacija civilnog društva, tijela javnih vlasti i socijalnih partnera i stručnjaka u izradi multidisciplinarnog pristupa u području suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti. Kroz ovu strategiju se na nacionalnoj razini bori i protiv beskućništva. Beskućnici čine dio skupine osoba koje spadaju pod siromašne i socijalno isključene osobe. Prepoznati su kao skupina koja se suočava sa većim rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti u usporedbi sa općom populacijom te su izdvojeni kao ranjiva skupina.

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti je također jedna od strategija koja se neposredno bavi problemom beskućništva. Strategija se provodila u razdoblju od 2014.-2020. godine. Strategija definira kontinuitet javnih politika u tri područja koja izdvaja kao prioritetna: borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti i smanjenje nejednakosti u društvu; smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih osoba i sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih te uspostavu koordiniranog sustava potpore skupinama koje se nalaze u riziku od siromaštva i/ili socijalne isključenosti. (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2014.)

Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju; siromaštvo i slabije zdravlje su izravno povezani pa je zakonodavac osigurao dostupnost zdravstvenih usluga osobama slabijeg imovinskog stanja na način da se tim osobama premija dopunskog osiguranja podmiruje iz državnog proračuna. Određen je prihodovni cenzus u iznosu do 415,42 eura u prethodnoj kalendarskoj godini za samca i 331,81 eura po članu obitelji jednog kućanstva. Na taj način se osigurava da zdravstvene usluge budu dostupne svima bez obzira na primanja. (Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, 2023.)

U sklopu **Programa Lokalni razvoj i smanjenje siromaštva** kojeg provode Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije teži inkluzivnom odgoju i obrazovanju i povećanju dostupnosti obrazovanja djece i mladih lošijeg socioekonomskog položaja čime se smanjuje i prevenira siromaštvo te utječe na socijalnu uključenost. Obrazovanjem se stvara jedna čvrsta baza koja će biti temelj za bolje zaposlenje pa tako i bolji životni standard djece koje potiču iz siromašnih obitelji. (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.)

5.2. Iskustva i primjeri borbe protiv beskućništva u Republici Hrvatskoj

Osim brige za beskućnike na lokalnoj i regionalnoj razini, briga o ovoj osjetljivoj skupini vodi se i kroz organiziranu suradnju, pomoć i podršku civilnog društva. Građani su se dugi niz godina sami organizirali na razne načine i kroz neformalne mreže i neprofitne organizacije brinule o beskućnicima. U tu svrhu je u Zagrebu osnovana 30.04.2013. osnovana **Hrvatska mreža za beskućnike (HMB)**. Osnivači su: Udruga Most iz Splita, Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb, Franjevački svjetovni red Trsat iz Rijeke, Udruga Milosrđe iz Rijeke, Udruga Novi put iz Varaždina, Gradsko društvo Crvenog križa Pula i Zaklada Eko S.O.S. iz Zagreba i četiri fizičke osobe. U početku je funkcioniranje bilo neformalno te su se sudionici međusobno pomagali prenošenjem znanja i iskustva. Kasnije je HMB formaliziran kao nacionalna, nevladina organizacija koja djeluje i na međunarodnoj razini a koje je nastala dobrovoljnim udruživanjem kao bi se unaprijedila skrb i promicala prava beskućnika i socijalno isključenih skupina građana. Vizija HMB-a: „Nitko gladan, nitko bez krova nad glavom i nitko bez podrške.“ (Hrvatska mreža za beskućnike, 2002.). Članstvo HMB-a se tijekom godina mijenjalo a HMB je danas korisnica institucionalne podrške nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva za stabilizaciju i/ili razvoj udruga čime je proširena podrška. Prema podacima HMB-a trenutni broj smještajnih mjesta u prihvatilištima i prenoćištima je 450 dok je broj beskućnika u Hrvatskoj procijenjen na 2000. (Hrvatska mreža za beskućnike, 2025.) Broj prihvatilišta i prenoćišta je 14 a usluge koje pružaju su raznovrsne ovisno o mogućnostima pružatelja usluga i uključuju: dnevni boravak i prehranu koja je osigurana u sklopu smještaja ili kod drugog pružatelja usluge, edukacije, radionice,

stručna osposobljavanja i karijerno savjetovanje, organizirano korištenje slobodnog vremena pa čak i izleti, informatičke radionice, osobna higijena, pomoć pri ostvarivanju raznih prava (prava na mirovinu, smještaj u domu za stare i nemoćne ili udomiteljskoj obitelji; prava pomoć i pomoć pri ishodovanju osobnih dokumenata, psihološka i psihijatrijska pomoć i savjetovanje i dr. Pružatelji usluga se financiraju na razne načine, što kroz suradnju sa tijelima lokalne i regionalne razine, iz vjerskih organizacija, tvrtki, institucija i kroz donacije građana pa i pomoću sredstava raznih fondova Europske unije.

Iako je poznato da su beskućnici osobe sa vrlo kompleksnim i specifičnim problemima koje nije moguće prevladati bez sustavne borbe, individualno prilagođene i dugotrajne stručne pomoći i podrške, sustav socijalne skrbi na potrebe beskućnika uglavnom odgovara jednokratnim intervencijama koje uključuju novčanu pomoć ili osiguranje privremenog smještaja. (Karačić, Kletečki Radović, 2023).

Budući da su prenoćišta i prihvatilišta najzastupljenija usluga smještaja i boravka važno je vidjeti koliko su korisnici tih usluga zadovoljni o čemu istražuje Družić Ljubotina, Kletečki Radović i Ogresta (2022.) istraživanjem Kvaliteta usluge za beskućnike iz perspektive korisnika prihvatilišta i prenoćišta. U fokusu istraživanja perspektiva beskućnika koji su koristili usluge te njihova percepcija o mogućnosti poboljšanja kvalitete. U istraživanju su sudjelovali korisnici prihvatilišta/prenoćišta na području gradova Zagreba, Rijeke i Splita. Autorice su zaključile kako se zadovoljstvo korisnika najčešće odnosi na kvalitetu prostora i mogućnost boravka u prostoru a za kritiku i mogućnost poboljšanja ističe nejednaku dostupnost potencijalnim korisnicima na razini cijele zemlje, standardizaciju kvalitete usluge smještaja i dostupnost aktivnosti i usluga usmjerenih osnaživanju i poticanju socijalnog uključivanja. Izdvojena su područja koja se mogu unaprijediti: zdravstvena skrb, organiziranje programa i aktivnosti koje mogu doprinijeti socijalnom uključivanju beskućnika.

Primjer jedne koordinirane mješovite suradnje je **Centar za pomoć i podršku beskućnicima i osobama u riziku od beskućništva** koji je osnovan 2017. uz financijsku pomoć Ministarstva nadležnog za socijalnu skrb. Program se provodi kroz period od 3 godine te se nakon isteka ponovno pokreće na period od 3 godine. Partnerske organizacije za novi trogodišnji program 2023.-2026. su Hrvatski centar za socijalnu skrb, Služba Grada Zagreba i Udruga igra. Ciljana skupina kojom se ovim

programom želi pomoći su sve skupine beskućnika i osobe koje su u riziku od ulaska u beskućništvo. Usluge koje Centar nudi su: informiranje; pomoć u ostvarivanju prava iz sustav socijalne skrbi, zdravstva i mirovinskog osiguranja; savjetovanje i psihosocijalna podrška; pomoć i podrška u zapošljavanju; pomoć u ostvarivanju privremenog ili stalnog smještaja; informatička edukacija; materijalna pomoć; boravak uz gledanje televizijskog programa. Prema podatcima iz Izvješća o radu 2023. usluge Centra je u šest godina koristilo preko 500 osoba a u 2023. se Centru za pomoć obratilo preko 2000 osoba. (Hrvatska mreža za beskućnike, 2002.)

Projekt knjigom do krova: mreža knjižnica za osnaživanje beskućnika (2011.) Knjižnice Grada Zagreba su preuzele inicijativu u uključivanju socijalno isključenih skupina u kulturna i društvena zbivanja Zagreba. Projekt je financijski podržala i neprofitna organizacija Electronic Information for Libraries čime je ostvarena jedna međunarodna suradnja u području razvojne usluge. Projekt je svoj nastavak pronašao i proširio se na Radionice informatičke i informacijske pismenosti u prenoćištu za beskućnike Kosnica gdje korisnici uče osnove korištenja računala, pretraživanje interneta, nalaženje poslova i pisanje životopisa a u radionicama su mogli sudjelovati i pomagači koji su i samo bili korisnici usluga prihvatilišta. Ovaj projekt beskućnicima na jedan potpuno nov i inovativan način nudi usluge kojima do sada nisu imali slobodan pristup a pomaže kako bi i oni imali ravnopravan pristup kulturnom i društvenom životu i povećava samopouzdanje i kompetencije korisnika. (Maras, 2011.)

Projekt Ulične svjetiljke je prvi hrvatski časopis o beskućništvu koji je pokrenut na inicijativu franjevačkog reda i primjer je kako vjerska zajednica može pomoći u pokretanju inovativnog oblika pomoći. Časopis je pokrenut 2008. godine i danas djeluje na ulicama gradova Rijeke, Pule, Zadra, Zagreba i Varaždina. Časopis je osmišljen kao način na koji bi beskućnici svojim radom mogli zaraditi neka sredstva jer polovica zarade od prodaje ostaje njima a polovicom se pomiruju troškovi tiskanja. Projekt pomaže u podizanju svijesti javnosti o problemima beskućnika i na izravan način omogućuje građanima da za skroman iznos pomognu kupnjom časopisa. Dugotrajnost projekta koji je započeo 2008. godine govori u prilog njegovoj uspješnosti a prodavači navode kako se zbog prodaje osjećaju bolje jer osim novca

kojeg zarade kroz prodaju ostvaruju pozitivan kontakt sa kupcima koji postaju osobe koje su im pomogle. (Kršovnik, 2023.)

Iako u Hrvatskoj ne postoji sustavno ispitivanje uspješnosti dosadašnjih intervencija u pomoći beskućnicima, izdvajamo jedno za koje autor smatra da može služiti kao polazna točka ne samo za buduća istraživanja nego i za unaprjeđenje prakse i sustava skrbi o beskućnicima kao dijelom ranjivih društvenih skupina ali i kao motivacija za razvoj socijalnih usluga i kombinirane socijalne politike u Hrvatskoj. Trbojević je u svom istraživanju analizirao 14 intervjua stručnjaka koji pružaju usluge pomoći i podrške tj. koji rade s osobama u beskućništvu u Hrvatskoj. Rezultati su pokazali da oni smatraju važnim u intervencijama da se svakoj osobi pristupa individualno s obzirom na vlastiti set problema koji osoba ima, da je tim osobama važno da netko s njima porazgovara, da je važno postojanje i dostupnost prihvatilišta kako bi mogli zadovoljiti osnovne životne potrebe, da im je važno prvo osigurati stabilno stanovanje, pronaći posao, provoditi aktivnosti u knjižnici te organizirati duhovne obnove. (Trbojević, 2024.)

5.2.1. „Stanovanje prvo“ u Puli

Po uzoru na koncept koji je već odavno prepoznat kao vrijedan u Europi, grad Pula je kroz suradnju grada Pule i Gradskog društva Crvenog Križa pokrenuo projekt “Stanovanje prvo“. Za pokretanje ovog pilot projekta uvelike je zaslužna udruga AjA koje je uz potporu Grada Pule postala je prva koja se na ovom području brine o stambenom zbrinjavanju beskućnika i osoba koje su u riziku beskućništva. (Istra 24, 2024.) Financijsku potporu projektu dao je Grad a projekt je podržan i na razini Istarske županije i Ministarstvu rada i socijalne skrbi. Jedna od voditeljica projekta ističe financijske koristi projekta navodeći kako je kroz ovaj projekt znatno smanjen trošak stambenog zbrinjavanja po korisniku usluge. Ista voditeljica navodi kako je otvorena mogućnost za daljnju suradnju sa Gradom i Županijom kroz korištenje stanova koji su u njihovom vlasništvu a koje bi bilo dogovoreno po povoljnijim cijenama od tržišnih. Voditeljica dalje ističe nedostatak zakonske regulacije nekih situacija kao što je sudjelovanje u troškovima podmirivanja stanarine u slučajevima kada korisnici ostvaruju neku vrstu primanja kao što je invalidnina i mirovina.

(Jokanović, 2024.) Obzirom da je projekt još u svojim počecima, za sad ne postoje evaluacije i istraživanja o dovezima i učincima ovog pilot projekta.

5.2.2. Stambene zajednice (organizirano stanovanje)

Program financiran od Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike koji proizlazi iz trogodišnjih programa udruga koje djeluju u području socijalne skrbi. Cilj programa je korisnicima kroz organizirane stambene zajednice omogućiti dodatno usavršavanje kroz programe cjeloživotnog obrazovanja i tako ih ponovno vratiti na tržište rada. Korisnicima se pruža ciljana psihosocijalna pomoć radi prevencije psihičkih problema u slučaju povratka u probleme beskućništva. (Hrvatski crveni Križ, Brošura)

U Rijeci udruga Ozana, između ostalog, provodi programe organiziranog stanovanja za osobe u beskućništvu od 2015. godine kroz projekt "Socijalna integracija beskućnica/ka kroz podršku i organizirano stanovanje". Stambena zajednica ima pet kreveta za žene beskućnice, a beskućnicima i beskućnicama se u okviru projekta pruža podrška u zapošljavanju, socijalnoj integraciji, povećanju samopouzdanja te senzibiliziranju javnosti na problem beskućništva (Oaza, 2024).

6. ZAKLJUČAK

Beskućništvo kao rastući problem na globalnoj razini zaokuplja sve više pozornosti relevantnih dionika na svim razinama. Problem beskućnika i beskućništva je vrlo kompleksan te ne postoji jedna jedinstvena definicija koja određuje ovaj problem što donosi i nove teškoće. Kako različite vlade, organizacije i ostali uključeni akteri različito opisuju ovaj termin, a time i populaciju beskućnika, tako prilikom razvoja i provođenja strategija borbe protiv beskućništva pristupaju na različite načine. Kulturološke, geografske, političke i mnoge druge razlike u pojedinim zemljama uvelike utječu na to koje skupine ljudi će se svrstati u populaciju beskućnika i na razvoj intervencija kojima se pokušava prevenirati, smanjiti i iskorijeniti problem beskućništva. Borba protiv beskućništva treba se temeljiti na sveobuhvatnom pristupu koji uključuje prevenciju, podršku u stanovanju, pristup zdravstvenim uslugama, obrazovanju i zapošljavanju. Bitno je osigurati da ljudi koji su pogođeni beskućništvom ne budu stigmatizirani već tretirani s poštovanjem uz osnaživanje i pomoć koja će im omogućiti izgradnju stabilnog života. Kako bi to bilo moguće potrebno je posvetiti pojačanu pažnju dosadašnjim praksama i intervencijama, sustavno ih analizirati i evaluirati i na temelju dobivenih znanja i iskustava kreirati nove pristupe, politike, programe i intervencije.

Do sada su zemlje razvile različite prakse od kojih je kao socijalna inovacija prepoznat pristup Stanovanje prvo kao alternativa dosadašnjih intervencija temeljenih na modelu stubišta. Socijalne inovacije u borbi protiv beskućništva vrlo su važne jer donose nova rješenja koja ne samo da pomažu ljudima u nuždi, već čine sustav socijalne pomoći učinkovitijim, održivijim i pravednijim. Takvi pristupi mogu biti prilagođeni specifičnim potrebama lokalnih zajednica, uz suradnju različitih dionika i dugoročnu viziju. Iskustva zemalja koje provode program Stanovanje prvo su do sada dokazale potencijal skraćivanja života u beskućništvu te uspješnosti u iskorjenjivanju problema beskućništva. Iako ovaj pristup nije jedini i univerzalni način kako riješiti problem beskućništva svakako može biti primjer dobre prakse kako osigurati stabilno stanovanje i kako olakšati korisnicima pristup drugim potrebnim uslugama. Iako su prepoznate mnoge prednosti ovog novijeg pristupa, prepoznati su i neki nedostaci koji

mogu poslužiti kao polazna točka prilikom razvoje novih intervencija za što je potrebno dodatno istraživati dosadašnje pristupe i prakse.

U kontekstu Hrvatskog iskustva uočeno je da prihvatilišta i prenoćišta osnivaju i financiraju jedinice lokalne samouprave, vjerske zajednice ili organizacije civilnog društva koje ovise o ograničenim financijskim mogućnostima što dovodi do posljedice da usluge koje one pružaju nisu jednako dostupne beskućnicima u različitim područjima Hrvatske. Financijski kapaciteti i prioriteta pojedinih jedinica lokalne samouprave diktiraju koliko će se koja jedinica uključiti u borbu sa ovim rastućim problemom i koliko će i kakvih usluga ponuditi. Ponuđeni kapaciteti su daleko od dostatnih o čemu svjedoče podaci o procjeni populacije beskućnika u Hrvatskoj u odnosu na trenutne smještajne kapacitete. Kvaliteta pruženih usluga također varira pa su tako i u prihvatilištima osobe smještene u prenapučenim prostorima. Usluge nisu standardizirane na nacionalnoj razini pa tako nije svim korisnicima osigurano dostojanstveno stanovanje, zadovoljavanje osnovnih životnih potreba ni socijalno uključivanje. Uslugu smještaja treba upotpuniti drugim uslugama i omogućiti više od samo privremenog smještaja. Problem prilikom pružanja usluga i kreiranja učinkovitih politika počinje već od sam definicije gdje se u Hrvatskoj zanemaruje definicija međunarodne organizacije FEANTSA-e koja u tu populaciju svrstava širi krug osoba koje su pogođene problemom beskućništva. Hrvatska praksa je zasada ostala prepuštena jedinicama lokalne i regionalne samouprave i samo se načelno predviđaju ulaganja u infrastrukturu tih jedinica u cilju razvoja i pružanja usluga dok u stvarnosti dominira tradicionalni pristup. Za učinkovitije rješenje ovog problema nužan je multisektorski i interdisciplinarni pristup, koordinirana suradnja nacionalne, lokalnih i regionalnih vlasti u osiguravanju smještajnih jedinica i sustava socijalne skrbi, obrazovanja, zdravstva kao i organizacija civilnog društva u kreiranju i provođenju socijalnih i drugih usluga.

Jedan primjer programa koji prati svjetske trendove u borbi protiv beskućništva je program Stanovanje prvo u Puli. Pulski program zasada ima malo korisnika te je potrebno kroz naredno vrijeme na odgovarajući način pratiti i vrednovati njegove učinke i dokumentirati učinkovitost programa.

LITERATURA

1. Atherton, I., Nicholls, C. M. (2008). *'Housing First' as a means of addressing multiple needs and homelessness*. European Journal of Homelessness, Vol. 2, 289-303
2. Analiza beskućništva – CESPOS 2015 (201) posjećeno na Internet stranicama 04.01.2025. https://pubweb.carnet.hr/cespos/wp-content/uploads/sites/484/2016/07/Analiza-beskucnistva_CESPOS-2015_final.pdf
3. Bairéad, C. and Norris, M. (2023). *Designing Strategies to Prevent Homelessness Among Single Adults in Dublin: What the Data Tells Us*, Dublin, Geary Institute / Public Policy.
4. Bežovan, G. (2013). *Stanovanje prvo Europa - projekt socijalnog eksperimenta*. Revija za socijalnu politiku, 20 (3), 334-337
5. Bilinović Rajačić, A., Čikić J. (2021). *Beskućništvo teorija, prevencija, intervencija*, Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet
6. Crane, M. i sur. (2005). The Causes of Homelessness in Later Life: Findings From a 3-Nation Study. The Journals of Gerontology: Series B, 60(3), 152-159.
7. Culhane, D. P., Byrne T., (2010) *Ending Chronic Homelessness: Cost-Effective Opportunities for Interagency Collaboration*, PennSchool of Social Policy and Practice Working Paper
8. Department of Housing, Local Government and Heritage, *Homeless Quarterly Progress Report (2024)*, <https://www.gov.ie/en/publication/4ab43-local-authority-homeless-performance-reports-quarter-2-2024>, posjećeno 03.01.2025
9. Department of Housing, Local Government and Heritage, *Housing for all,- a new housing Plan for Ireland*, <https://www.gov.ie/en/publication/ef5ec-housing-for-all-a-new-housing-plan-for-ireland/> 03.01.2025.
10. Družić Ljubotina, O. (2012). *Koliko (ne) znamo o beskućništvu? Beskućništvo : pogled iz različitih perspektiva*, Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
11. Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M. i Ogresta, J. (2022). *Kvaliteta usluga za beskućnike iz perspektive korisnika prihvatilišta i prenočišta*. Bogoslovska smotra, vol. 92, br. 4, 697-726

12. Europe Hub (2025). Housing First. Posjećeno 12.1.2025. na internetskim stranicama Europe Huba: <https://housingfirsteurope.eu/what-is-hf/>
13. Europska komisija – Priopćenje za tisak, Pokrenuta Europska platforma za borbu protiv beskućništva, 21. lipnja 2021., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/hr/ip_21_3044/IP_21_3044_HR.pdf (9. siječanj 2025.)
14. FEANTSA (2022). *Urban challenges, housing solutions, Understanding cities vacant housing potential to provide adequate affordable housing solutions* https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/2023/Urban_challenges_housing_solutions_REPORT.pdf (4. siječanj 2025.)
15. HUD (2024). *Four Categories of the Homeless Definition*. Odjela za stanovanje i urbani razvoj: <https://www.+info/homelessness-assistance/coc-esg-virtual-binders/coc-esg-homeless-eligibility/four-categories/> (27. prosinac 2024)
16. Hrvatska mreža za beskućnike, Statistički podaci, <https://beskucnici.info/> (9. siječanj 2025.)
17. Hrvatska mreža za beskućnike (2002). Izvješće o radu za 2022. posjećeno <https://beskucnici.info/wp-content/uploads/2023/03/Izvjesce-o-radu-za-2022.-3.pdf> (3. siječanj 2025.)
18. Hrvatski crveni križ, Stanovanje prvo-stambena zajednica za beskućnike, Brošura, posjećeno 22.01.2025. <https://ckz-prihvatiliste.com/wp-content/uploads/2020/08/Bro%C5%A1ura.pdf>
19. Istra 24, Udruga AjA ološkava život pulskim beskućnicima, 2024. <https://www.istra24.hr/zivot/udrug-a-oloksava-zivot-pulskim-beskucnicima> (8. siječanj 2025.)
20. Johnsen, S., Teixeira, L. (2010). *Staircases, elevators and cycles of change: 'Housing First' and other housing models for homeless people with complex support needs*, Heriot-Watt University Research Gateway
21. Jokanović, M. (2024). *Za dvanaest osoba je započeo bolji život*, Istra 24, 31.03.2024. <https://www.istra24.hr/zivot/foto-pula-je-prva-u-hrvatskoj-osobama-bez-krova-nad-glavom-osigurala-dostojanstven-zivot.-nekadasnji-beskucnici->

- [ugostili-su-nas-u-novom-domu-nama-je-ovo-kao-hilton-sa-sest-zvjezdica](#) (8. siječanj 2025.)
22. Karačić, Š. i Kletečki Radović, M. (2023). *Problem beskućništva u sustavu socijalne skrbi: izazovi i mogućnosti*, Ljetopis socijalnog rada, Vol 30, br. 1, 163-183
23. Katović, I. (2020.) *Mentalno zdravlje beskućnika*, Psyche: Časopis studenata psihologije, Vol 3. br 1, 45-56.
24. Knezić, D., (2023.), Stanovanje prvo: djelotvornost u izlasku iz beskućništva, unaprjeđenju zdravlja i kvalitete života, Ljetopis socijalnog rada, Vol. 31, br. 1, 129-140.
25. Kršovnik, J., (2023). *Izašao novi broj "Uličnih svjetiljki": Časopis zbog kojeg se beskućnici osjećaju prihvaćeno*, Novi List, Prosinac 2023., <https://www.novolist.hr/rijeka-regija/rijeka/izasao-novi-broj-ulicnih-svjetiljki-casopis-zbog-kojeg-se-beskucnici-osjecaju-prihvaceno/> (10. siječanj 2025.)
26. Mackie, P., Johnsen, S., Wood, J. (2019). *Ending Street Homelessness: What Works and Why We Don't Do It*, European Journal od Homelessness, Vol. 13, br. 1, 85-96
27. Maras, J. (2011). *Projekt KGZ-a Knjigom do krova: mreža knjižnica za osnaživanje beskućnika dobio donaciju od 15 tisuća dolara*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Broj 54, <https://arhiva.hkdrustvo.hr/www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/514.html> /10. siječanj 2025.)
28. Middlesbrough (2025). No Second Night Out. Posjećeno 30.1.2025. na mrežnim stranicama općine Middlesbeough: <https://www.middlesbrough.gov.uk/housing/homelessness/no-second-night-out/>
29. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine, 2021. <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20>

[0socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf](#) (9. siječanj 2025.)

30. Ministry of Housing, Communities and Local Government (2011). *No Second Night Out' shows tough action to tackle rough sleeping*. Posjećeno 30.1.2025. na internetskim stranicama britanske vlade: <https://www.gov.uk/government/news/no-second-night-out-shows-tough-action-to-tackle-rough-sleeping>
31. Nishio, A. i sur. (2016). *Causes of homelessness prevalence: Relationship between homelessness and disability*. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 71(3), 180-188
32. Oaza (2024). *Godišnji izvještaj 2023*. Rijeka: Udruga za beskućnike i socijalno ugrožene osobe Oaza.
33. Padgett, D. K., Henwood, B. F., Tsemberis, S. (2016). *Housing First: Ending Homelessness, Transforming Systems, and Changing Lives*
34. Padgett, D.,K., Stanhope, V., Henwood, B., F., Stefancic, A. (2011). *Substance Use Outcomes Among Homeless Clients with Serious Mental Illness: Comparing Housing First with Treatment First Programs*, *Community Ment Health*, Vol 47, br.2, 227–232
35. Pleace, N. (2008). *Effective Services for Substance Misuse and Homelessness in Scotland: Evidence from an International Review Edinburgh*, Scottish Government
36. Pleace, N., Bretherton, J. (2013). *Camden Housing First: A 'Housing First' Experiment in London*. York: University of York Petrovich, J. C., Murphy, E. R., Hardin, L. K., Koch, B. R. (2017). *Creating Safe Spaces: Designing Day Shelters for People Experiencing Homelessness*, *Journal of Social Distress and the Homeless*, Vol 26, br. 1, 65-72
37. Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)*, 2014, <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siromaštvo-27032014%5B1%5D.pdf> (4. siječanj 2025.)

38. Sahlin, I. (2005). *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, The staircase of transition, Vol 18, br. 2, 115-136
39. Springer, S. (2000). *Homelessness: a proposal for a global definition and classification*. Habitat international, Vol 24, br. 4, 475-484
40. Tainio, H., Fredriksson, P. (2009). *The Finnish homelessness strategy: from a 'staircase' model to a 'housing first' approach to tackling long-term homelessness*, European Journal of Homelessness, Vol 3, br. 1, 181-199
41. Tsemberis, S. J. (2010). *Housing first: The pathways model to end homelessness for people with mental illness and addiction manual*, European Journal of Homelessness. Vol 5, br.2, 235-240.
42. Tsemberis, S.J. (2012). *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction Manual*. Minnesota: Hazelden.
43. Tsemberis, S. J, Asmussen S., (1999). *From streets to homes: The pathways to housing consumer preference supported housing model*, Alcoholism Treatment Quarterly, Vol 17, br.1, 113-131
44. Trbojević, F. (2024). *Poželjni modeli socijalnog uključivanja osoba u beskućništvu: perspektive stručnjaka*, Revija za socijalnu politiku, 31(3), (u tisku).
45. Turley, H., Scullion, L. & Brown, Ph. (2014). *No Second Night Out Greater Manchester and Street Buddies. An Evaluation for Riverside*. Manchester: University of Salford
46. UN (2004). *United Nations Demographic Yearbook review: National reporting of household characteristics, living arrangements and homeless households: Implications for international recommendations*". United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division, Demographic and Social Statistics Branch.
47. UNECE (2018). *No One Should Sleep on a Newspaper*. Panel Event. Geneva: UN https://unece.org/fileadmin/DAM/hlm/prgm/other/2018_World_Habitat_Day/Panel_event_proposal_draft.pdf (28. prosinac 2024.)
48. Vlada RH Internet stranica posjećena 07.01.2025. <https://gov.hr/hr/prihvatilista-za-beskucnike/718?lang=hr>
49. Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, Narodne novine, br. 85/06, 150/08, 71/10, 53/20, 120/21, 23/23

50. Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne Novine, br. 18/22, 46/22, 119/22, 71/23 i 156/23